

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

Україна

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА,
НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ,
ДЕРЖАВНІСТЬ

2019
32

УДК 94:8](477)(082)

У 45

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. ред. Ігор Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. 372 с.

Збірник об'єднує студії з історії, мовознавства та літературознавства.

Статті історичного блоку розкривають актуальні проблеми історії (Західноукраїнської Народної Республіки, воєнної історії), а також містять розвідки про відомих людей та їх значення у формуванні української державності.

Мовознавчі студії репрезентують дослідження мовних явищ за матеріалами пам'яток XVI–XVIII ст., засідань Галицького сейму, а також польовими матеріалами Чернігівщини.

Дослідження з літературознавства зосереджені довкола аналізу праць міжвоєнного періоду (Софія Яблонська-Уден), спогадів сучасників про відомих людей (Олена Пчілка).

Ukraine: Cultural Heritage, National Consciousness, Statehood / Ed. Ihor Soliar; NAS of Ukraine, I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies. Lviv, 2019. Vol. 32. 372 p.

The collection of scientific papers is an interdisciplinary edition of the Institute which integrates studies in history, linguistics, and literary criticism.

Articles from historical block reveal current issues of history (the West Ukrainian People's Republic, military history) as well as investigations about famous persons and their importance in the formation of Ukrainian history.

Linguistic studies represent research of linguistic phenomena based on the materials of monuments of the 16th-18th centuries, meetings of Diet of Galicia and Lodomeria, field materials of Chernihiv region.

Literary criticism studies focus on the analysis of works of the interwar period (Sofia Jablonska-Uden), as well as memoirs of contemporaries about famous people (Olena Pchilka).

Рекомендувала до друку вчена рада

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 10 від 26.11.2019 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Акіллі Алессандро (Achilli Alessandro), PhD (Australia)

Борчук Степан Миколайович, д.і.н., проф. (Україна)

Газдаг Вільмош (Gazdag Vilmos), PhD (Україна)

Даниленко Андрій (Danylenko Andriy), PhD, prof. (США)

Золтан Андраш (Zoltán András), dr hab., prof. (Угорщина)

Литвин Микола Романович, д.і.н., проф. (Україна)

Мозер Міхаель (Moser Michael), dr hab., prof. (Австрія)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Надрага Марта Степанівна, к.і.н., с.д. (Україна)

Пастух Тарас Васильович, д.філол.н., доц. (Україна)

Рембішевська Дорота Кристина (Rembiszewska Dorota Krystyna), dr hab., prof. (Польща)

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

Ситник Олександр Степанович, д.і.н., проф. (Україна)

Ястремська Тетяна Олександрівна, к.філол.н., с.н.с. (Україна)

УДК [94(477.83-25):929Коновалець]"1918"

DOI: 10.33402/ukr.2019-32-266-273

Іван ХОМА

кандидат історичних наук

доцент кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини

Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4607-7065>

e-mail: khomaivan@ukr.net

ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ І ЛИСТОПАДОВИЙ ЧИН У ЛЬВОВІ

На основі джерельного матеріалу розкрито події, що передували проханню до Євгена Коновальця та Стрілецької ради підтримати українські сили у Львові, перебіг переговорів, роздуми учасників цього процесу тощо. Закцентовано увагу на відмові Стрілецької ради виїхати з Білої Церкви до Львова. Накреслено подальші перспективи досліджень, що полягають у необхідності відповіді на запитання: чому на час організації повстання у Львові українські національні сили попередньо не вели переговорів із різними політичними та державними силами в Києві. Констатовано, що досвід цієї події демонструє, що важливі державотворчі процеси потребують ґрунтовної підготовки та єдності всіх національних сил.

Ключові слова: Євген Коновалець, Січові стрільці, Осип Назарук, ЗУНР.

До 16 листопада 1918 р. Євген Коновалець проживав у Білій Церкві, де командував окремим загоном Січових стрільців армії Української держави, а також був лідером західноукраїнської громади Києва. Стрілецька рада, яку він очолював, проти ночі 7 листопада не підтримала прохання делегатів Української Національної Ради (УНРади) виїхати до Львова з особовим складом Січових стрільців і допомогти українським військовим втримати місто у вуличних боях із поляками. Цей факт у контексті того, що бої за Львів у листопаді були програні, – предмет поверхової оцінки сучасних істориків.

Ця проблема була предметом дослідження в монографії М. Ковальчука «На чолі Січових стрільців. Військово-політична діяльність Євгена Коновальця в 1917–1921 рр». Автор доводить, що навіть якщо би Стрілецька рада і погодилася приїхати до Львова, то стрільці не встигли б допомогти втримати Львів. Іван Хома розкрив обставини, за яких виникло питання приїзду галицької делегації до Києва 6 листопада 1918 р.¹ Ця тема була також предметом наукової розвідки І. Хоми в монографії про Січових стрільців.

¹ Хома І. Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика: зб. статей. Львів, 2015. Вип. 20. С. 273–278.

У наявних дослідженнях не взято до уваги, що рішення про відправлення Січових стрільців політичне, а отже, і відповідь треба було очікувати таку ж. Якщо врахувати обставини, які цьому передували, з позиції підготовки Листопадового чину у Львові та діяльності Є. Коновальця в Українській державі, то негативна відповідь була прогнозована. Одночасно не береться до уваги, як відреагували Є. Коновалець та його команда на події у Львові, які заходи вжили.

Мета дослідження – розкрити події, опосередковано та безпосередньо пов'язані з Є. Коновальцем і відродженням української державності у Львові в листопаді 1918 р. Методологічна основа – комплексний підхід до аналізу проблеми.

6–7 листопада 1918 р. для Є. Коновальця та Стрілецької ради особливого значення набула дискусія з галицькою делегацією від УНРади, яка приїхала зі Львова до Києва з дорученням просити військової допомоги в гетьмана П. Скоропадського для втримання Львова².

Однак до того галицькі військово-політичні сили не підтримували прямих контактів зі Стрілецькою радою. Загалом, напередодні повстання у Львові відкрито питання залучення командного чи особового складу стрілецького загону до повстання у Львові не ставилося. Після створення 18 жовтня конституанти українських земель Австро-Угорської імперії – УНРади і проголошення нею 19 жовтня засад української державності питання про злуку з Наддніпрянщиною було визначено як завчасне. Не було створено і відповідної комісії чи делегації поряд із віденською, галицькою та буковинською для налагодження зв'язків із владою Української держави на чолі з гетьманом П. Скоропадським й опозиційними силами. Тільки 29 жовтня в Києві представник західноукраїнського політичного проводу О. Колесса повідомив гетьмана та Міністерство закордонних справ Української держави про створення Української Національної Ради як конституанти українських земель Австро-Угорщини. У цей час у Києві з метою запрошення до Галичини офіцерів перебував член Української національно-демократичної партії (УНДП) В. Панейко³. Однак із його боку спроб вийти на контакт із членами Стрілецької ради не спостерігаємо. І взагалі, як показали подальші події, намагання встановити міжурядові контакти не були результативними.

Командування загону не було позбавлене інформації про стан української справи у Східній Галичині. І. Чмола, член Стрілецької ради, перебуваючи в першій половині жовтня 1918 р. у Львові, взяв участь у засіданні військового комітету, на якому розглядали силовий сценарій становлення української влади. Узявши слово, він зазначив: «Україна може вам дати до 2 тисяч крісів, дещо муніцій і харчів скільки хоче; однак ані одної боездатної частини...». Автор спогадів пише, що це дуже всіх здивувало й ніхто з присутніх тоді не міг цього зрозуміти⁴. Однак зі сторони військового комітету чи політичних сил Львова переговорів про будь-яку допомогу ніхто не вів. Очевидно, що Є. Коновалець, Стрілецька рада і Головна рада галицьких, буковинських та угорських українців у Києві суттєво б допомогли українським військовим силам у Львові.

² Назарук О. Рік на Великій Україні. Відень, 1920. С. 5.

³ Павлишин О. Об'єднання УНР і ЗУНР: політико-правовий аспект. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Львів, 2002. Вип. 37, ч. 1. С. 328.

⁴ Г-кий І. Спомини львівських падолистових днів 1918 року. *Український скиталець* (Відень). 1920. 1 листопада. С. 6–7.

Незважаючи на відсутність прямих контактів, Головна рада галицьких, буковинських та угорських українців і Стрілецька рада за декілька днів після перевороту 1 листопада у Львові створили Галицький бойовий комітет у Києві. 6 листопада Головна рада видала звернення «До синів України!» за підписом Д. Левицького, Г. Давида, П. Волосенка та Є. Коновальця⁵. Звернення, яке започаткувало формування на добровільній основі Корпусу охорони Галичини для участі в захисті державотворчих процесів на західноукраїнських землях. Мобілізаційним центром став Михайлівський монастир у Києві, а стрілецьке командування зобов'язане було формувати та переправляти загони до Галичини⁶.

12 листопада начальник комендатури Києва, одержавши повідомлення про мобілізацію добровольців до Галичини в Михайлівському монастирі, на вул. Великій Підвальній, 1, та Українському державному університеті, постановив: «...прекратить негайно означенню запись; списки, а також озброєння отобразити, а находящиясь въ поименованных выше помещениях бюро, организовавшие эту запись закрыть». Із цього приводу під час обшуку в Галицько-Буковинському комітеті були присутні: Степан Коновалець, Микола Тотрицак, Михайло Крушельницький, Федір Калинович, Іван Коцембан, Григорій Іщенко, Василь Михалевич⁷.

До Львова скерували члена Головної ради В. Гриніва для «диригування військ корпусу оборони Східної Галичини, зорганізованого Головною Радою»⁸. З цього приводу 19 листопада 1918 р. газета «Діло» повідомляла: «Головна Рада галицьких, буковинських і угорських українців... зложила там [у Києві – І. Х.] перший військовий відділ – “Загін ім. Гонти”, до якого записалось уже немало наших козаків... Організація такого комітету в м. Одесі і на Херсонщині доручена Головною Радою б. голові Одеської Військової Ради д-ру Ів. Луценку»⁹. І. Луценко разом із полковником В. Захариним прибули з Одеси до Львова 18 листопада¹⁰.

У цьому контексті досить цікаву інформацію подає В. Кедровський, який перебував на Херсонщині, а 14 листопада на заклик організаторів антигетьманського повстання прибув до Києва. Цього ж дня, зустрівшись з Є. Коновальцем, як пише В. Кедровський: «Я звернувся до нього [Коновальця – І. Х.] з проханням негайно післати до Херсону... своїх людей щоби вони дали вказівки, що робити українським частинам в австрійській армії... Коновалець... вислухав мене і, вказуючи мені на незнайомого мені пана, сказав: – Ті війська підлягають Галицькій Народній Раді, а це її представник, Назарук. Розкажіть йому і хай він пошле туди людей... Дізнався я, що ніхто не був посланий до тих військових відділів, що їх обеззброїли німці, й вони здеморалізовані поверталися до Галичини». За оцінкою В. Кедровського, це були суто українські частини, бракувало лише офіцерів. Серед них: штурмовий батальйон кількістю 600 вояків, 4 ескадри уланів – 300 шабель, гарматна бригада з

⁵ До синів України. *Нова рада* (Київ). 1918. 6 листопада.

⁶ Корпус охорони Галичини. *Нова рада*. 1918. 9 листопада. С. 4; Допомога Галичині. *Нова рада*. 1918. 12 листопада. С. 5.

⁷ Центральний державний архів вищих органів влади України, м. Київ. Ф. 1105. Оп. 1. Спр. 50. Арк. 10зв. – 12зв.

⁸ Київські гості у Львові. *Діло* (Львів). 1918. 10 листопада. С. 4.

⁹ Військова місія з Києва й Одеси. *Діло*. 1918. 19 листопада. С. 3.

¹⁰ Кордуба М. З посольства до гетьмана. *Літопис Червоної Калини*. 1930. Ч. 11. С. 5.

16 польових гармат, важка батарея з двома гарматами, 200 саперів, неповна дивізія кінноти тощо¹¹.

Натомість тільки 5 листопада у Львові в Народному домі прийнято рішення відправити до Києва делегацію за військовою допомогою у складі О. Назарука і В. Шухевича¹². За словами В. Кучабського, їм було доручено просити в гетьмана військово-технічної допомоги. Щодо військових частини, то це ініціатива О. Назарука¹³.

До Києва О. Назарук і В. Шухевич прибули 6 листопада близько 17 год. На цей час у гетьмана була запланована зустріч із галицьким представництвом Києва, за делегатів якого видали себе О. Назарук та В. Шухевич¹⁴.

Зі спогадів бачимо, що, швидше за все, цю зустріч організував Д. Левицький¹⁵. У приймальні вони застали Є. Коновальця, який за дорученням Стрілецької ради намагався з'ясувати ситуацію, що склалася довкола стрілецького загону. Адже в ці дні йшлося про його передислокацію до Києва або з Білої Церкви ще далше від Києва. На це гетьман не дав чіткої відповіді. За свідченням Є. Коновальця, після короткої розмови, у якій О. Назарук пояснив мету приїзду, він зайшов із ними знову до гетьмана¹⁶. Далі, за словами О. Назарука, коли він представив мету приїзду, розмова розпочалася із запитання гетьмана: «Скажіть одверто: хочете вирізати панів? Хочемо збудувати українську державу відповів я здивований. Він знову усміхнувся... Хоч я не у війні з Польщею, але на таку ціль допомогу дам. Тільки мушу зробити це обережно: видам наказ війську, щоб очистило від полонених залізничний шлях до Львова, а за це не відповідатиму, але муситиму вилучити ті часті з моєї армії як дезертирські». Після цього гетьман запитав О. Назарука: «Кілько вам війська треба?». О. Назарук відповів: «Вистачить полк Січових стрільців, що у Білій Церкві. Він переважно з галичан, які радо заженуться поза Львів». У відповідь П. Скоропадський запитав Є. Коновальця, що він про це думає? За словами О. Назарука, той відповів: «Я, пане Гетьман, жовнір. І піду, де того вимагає інтерес Української держави». Далі між П. Скоропадським і О. Назаруком зайшла мова про матеріально-технічну допомогу¹⁷. Для вирішення цих питань гетьман запросив міністра військових справ А. Рогозу, міністра праці М. Славинського і заступника міністра закордонних справ та керівника гетьманської канцелярії О. Палтова. Останній, зокрема, категорично виступив проти офіційної військової допомоги та порадив переправити загін у запропонований спосіб¹⁸. У переговорах брав участь і Д. Левицький¹⁹.

На відміну від наведених спогадів О. Назарука з рукопису «Спомини з моєї праці на Великій Україні», у спогадах «Рік на Великій Україні» він акцентує увагу

¹¹ Кедровський В. Повстання проти гетьмана (уринок із спогадів). *Літературно-науковий вісник*. Львів, 1928. Т. 96, кн. 5. С. 46–47.

¹² Назарук О. Рік на Великій Україні. *Український прапор*. 1919. 19 грудня. С. 2.

¹³ Кучабський В. Від первопочинів до Проскурівської операції. *Корпус Січових Стрільців: Воєнно-історичний нарис. Ювілейне видання 1917–1967*. Чикаго, 1969. С. 147.

¹⁴ Російський государственный военно-исторический архив (далі – РГВИА). Ф. 72. Оп. 1. Д. 98. Л. 2.

¹⁵ Левицький Д. Перед вибухом (спомини з 1918 р.). *Український національний календар на 1928 рік*. Перемишль, 1927. (без н. с.).

¹⁶ Коновалець Є. Причинки до історії української революції. Львів, 2002. С. 15–16.

¹⁷ РГВИА. Ф. 72. Оп. 1. Д. 98. Л. 3–4.

¹⁸ Коновалець Є. Причинки до історії ... С. 16.

¹⁹ Левицький Д. Січові Стрільці і оборона Львова. *Діло*. 1924. 27 квітня. С. 5.

дещо на інших моментах. Зокрема пише, що вислати окремий загін Січових стрільців ініціював гетьман після того, як той відповів, що «... Хочемо будувати українську державу»: «На таку ціль допомогу дасть добрий полк Січових стрільців, ... буде висланий на границі Галичини буцімто на це, щоб обчистити залізницю від полонених. Цей полк може опісля перейти без дозволу на галицьку землю. Таку обережність уважав гетьман потрібною, щоб не вмотатись у війну з Польщею»²⁰.

Після розмови з П. Скоропадським Є. Коновалець О. Назарукові сказав: «Ми, здається, не зможемо поїхати, хоч треба. Бо гетьман хоче піддати Україну Москві. Союз лівих українських партій приготував повстання проти нього. Січові стрільці зв'язані з Великою Україною більше, чим з Галичиною. Зрештою все це рішить Стрілецька Рада. Але наперед ходімо до Національного Союзу»²¹.

З гетьманської резиденції Є. Коновалець, О. Назарук і В. Шухевич вирушили до Українського клубу, де перебували лідери Українського національного союзу (УНС). Тут відбулася зустріч із В. Винниченком, на якій галицькі делегати поінформували про події у Львові та розмову з гетьманом. В. Винниченко відреагував негативно: «... він схопився за голову й почав кричати, що ми завалили українську справу... проти гетьмана, приготоване вже повстання й СС мали бути авангардом цього повстання», – писав О. Назарук²². Далі, за словами Є. Коновальця, В. Винниченко заявив: «Січові стрільці, хоч уродженці Галичини, були завжди військом Великої України...». Щодо допомоги Галичині, то він сказав, що справжня Україна дасть Галичині набагато більшу допомогу, ніж гетьманський уряд²³. Розмова перейшла в емоційну дискусію, яка закінчилася певним компромісом: «... погодилися ми на тім, що мій тов. Шухевич мав піти до гетьмана й заявити, що нам на Львів буде досить половини полку з Білої Церкви, а я мав зараз поїхати на Стрілецьку Раду в Білу Церкву»²⁴. До гетьмана В. Шухевич так і не ходив, а поїхав з Є. Коновальцем та О. Назаруком до Білої Церкви.

Увечері 6 листопада в Білій Церкві скликано Стрілецьку раду у такому складі: Є. Коновалець, А. Мельник, Ф. Черник, Р. Сушко, М. Матчак, І. Чмола, В. Кучабський, М. Загаєвич, М. Бісик, О. Думін і Ю. Чайківський. О. Назарук перші враження від неї передав так: «Були це люди молоді, горді з почуттям обов'язку супроти України. Переважно мої особисті знакоми»²⁵.

Першим, кому на раді надали слово, був О. Назарука, який зі слів В. Кучабського, розповівши про військово-політичну ситуацію у Львові, домовленості з гетьманом і розмову з В. Винниченком, емоційно наголосив: «Батьки й матері вас проклянуть, якщо не підете на Львів». Закінчив виступ словами: «... справившись при допомозі Січових стрільців із львівськими поляками, галичани цілком певно вирушать тоді проти... Росії, щоби знищивши її – побудувати українську державу».

Наступним виступив Ф. Черник. У промові він зазначив: «Нема сумніву, що загін Січових стрільців здобув би Львів... Виступ проти Гетьманщини в ім'я української державної ідеї вже неминучий. По всій імовірності Січовому Стрілецтву доведеться

²⁰ Назарук О. Рік на Великій Україні. *Український прапор*. 1919. 19 грудня. С. 2.

²¹ РГВИА. Ф. 72. Оп. 1. Д. 98. Л. 4.

²² Назарук О. Рік на Великій Україні. С. 2.

²³ Коновалець Є. Причинки до історії ... С. 16.

²⁴ РГВИА. Ф. 72. Оп. 1. Д. 98. Л. 4.

²⁵ Там само. Л. 5.

полягти в цій боротьбі, але його смерть повинна стати історичною демонстрацією, що вже ніколи Україна не об'єднається добровільно з Московщиною. На випадок, хоч він неймовірний, успіху протигетьманського повстання, Україна завше зможе ще проголосити війну Польщі, бо центром української державності є Київ, а не Львів». Після обговорення цього питання Стрілецька рада розійшлася. Зібравшись наступного дня, вона майже одноголосно не підтримала переведення загону до Львова²⁶.

О. Назарук пише, що був хворий на ангіну, яка його так виснажила, що після свого виступу заснув на кріслі. Далі продовжує: «Довго я спав – бо аж мабуть до 14 листопада... А 14 листопада я встав і пішов до старшинської столової. Там, довідався, що Стрілецька Рада... вирішила не посилати ніякої підмоги на Львів, бо Київ важніший. Наказ від гетьмана прийшов, але прийшов і другий, яким відкликано перший». 16 листопада О. Назарук після того, як 14-го написав «повстанчу відозву» та провів переговори з німецькою залогою Білої Церкви, у розмові з Є. Коновальцем заявив, що їде до Львова. На що останній сказав: «Переповість там все Шухевич, а ви мусите остати. Директорія немає одного – товмача. А переговори треба буде вести нераз». О. Назарук залишився в Білій Церкві й увійшов до складу Стрілецької ради²⁷.

За рік О. Назарук писав, що «був дуже пригноблений цим інстинктом відчував я, що скріплення української державності скорше можливе в Галичині, чим на Великій Україні. Але не було ради: люде, що довго сиділи тут і знали Україну краще, чим я, думали інакше»²⁸.

Після поразки національної революції в середовищі західноукраїнської військово-політичної еліти на фоні припущень, як би революційні події розвивалися за інших обставин, рішення Стрілецької ради було б оцінене як «зрада». Є. Коновалець у відповідь на ці звинувачення визначив причини, які змусили діяти саме так, а не інакше: «1. Перші вістки про переворот у Галичині, передані до Києва телефоном, прийшли майже одночасно з першим повідомленням Січових Стрільців про прийняття рішення Українським національним Союзом підняти повстання проти Гетьмана Скоропадського; 2. Із самого початку формування січового стрілецтва виховувало Січових Стрільців в тому дусі, що вони є революційним військом, яке має стояти на сторожі української державності, і тому не можна відтягати його від центру тоді, коли ця державність є явно загрожена; 3. У складі Січових Стрільців знаходиться велика кількість наддніпрянців..., які до справ Великої України відчували більший інтерес, ніж до справ Галичини...; 4. Саме становище на Великій Україні є того роду, що з моментом вибуху революції в Центральних державах провал гетьманщини є майже певний, та, що при відсутності в той час Січових Стрільців в Україні цей протигетьманський рух прийняв би московсько-більшовицький характер; 5. Із утратою наддніпрянської бази Галичина буде втрачена для українців навіть і тоді, коли галицькі війська відберуть Львів тому, що поміж Польщею й Большевією сама Галичина ніяк втриматися не зможе»²⁹.

У контексті цієї проблеми важливо мати на увазі, що Є. Коновалець і Стрілецька рада, діяльність яких ґрунтувалася на засадах незалежності, суверенітету та

²⁶ Кучабський В. Від першопочинів до Проскурівської операції... С. 147–149.

²⁷ РГВИА. Ф. 72. Оп. 1. Д. 98. Л. 5–8.

²⁸ Назарук О. Рік на Великій Україні. С. 8.

²⁹ Коновалець Є. Причинки до історії української революції. Львів, 2002. С. 16–17.

єдності історичних земель у межах одного державного організму, дещо критично ставилися до галицьких політичних сил. Особливо виступали за дистанцію щодо державного будівництва на Наддніпрянщині. У зв'язку з цим об'єднання всіх українських земель пов'язували з Києвом. Відображає ці міркування низка статей, опублікованих у газеті «Наша думка». Серед них «Що ж галицька Україна добула за час війни?» і «Під віденським соусом». Щодо першої, то в ній зазначено: «Обіцянку самостійної України. Обіцянка сповнилась, але не маємо права відібрати тут заслугу тутешнім українцям. Самостійну Україну здобули не галичани, не австрійські війська, а тутешні Українці»³⁰.

У другій статті йдеться про досить суб'єктивні погляди галицьких політиків на Наддніпрянські події: «Колись ми боялись, щоб кордони, що ділили український нарід, не поділили й його духа. Довге відрубне життя Галичини й України, брак давніших зв'язків взаємного розуміння робили своє діло. Галицькі політики зачали добачувати в державній українській політиці тільки помилки. Невже “Діла” не стати на власного кореспондента в Україні, в Києві, де б він міг черпати відомости з самого жерела?»³¹.

Отже, у ситуації, яка склалася на листопад 1918 р. як у Львові, так і в Києві, очевидно, що не треба було очікувати іншого рішення від Є. Коновальця та Стрілецької ради. Адже на 6 листопада не було проведено попередніх переговорів чи звичайної комунікації про допомогу в разі збройного утвердження української влади у Львові. Водночас українська делегація, що приїхала до Києва, не розуміла внутрішніх процесів Української держави. При тому Є. Коновалець не відсторонився від листопадових подій у Львові, а почав організувати добровольців. Також важливо, що західноукраїнська громада Києва ще за декілька місяців до листопадових подій у Львові через свій пресовий орган «Нашу думку» критично відгукувалася про дистанціювання галицьких політиків від незалежної Української держави.

REFERENCES

1. Do syniv Ukrainy. (1918, Lystopad 6). *Nova rada* [in Ukrainian].
2. Dopomoha Halychyni. (1918, Lystopad 12). *Nova rada*, 5 [in Ukrainian].
3. H.-kyi, I. (1920, Lystopad 1). Spomyny lvivskykh padolystovykh dnev 1918 roku. *Ukrainskyi skytalets*, 6-7 [in Ukrainian].
4. Kedrovskiy, V. (1928). Povstannia proty hetmana (uryvok iz spohadiv). *Literaturno-naukovyi visnyk*, 96 (5), 46-47 [in Ukrainian].
5. Khoma, I. (2015). *Ukraina XX stolittia: kultura, ideolohiia, polityka: Zbirnyk statei*, 20, 273-278 [in Ukrainian].
6. Konovalets, Ye. (2002). *Prychynky do istorii ukrainskoi revoliutsii*. Lviv [in Ukrainian].
7. Korpus okhorony Halychyny. (1918, Lystopad 9). *Nova rada*, 4 [in Ukrainian].
8. Kuchabskyi, V. (1969). *Vid pervopochyniv do Proskurivskoi operatsii. Korpus Sichovykh Striltsiv: Voienno-istorychni narys. Yuvileine vydannia 1917-1967*. Chicago [in Ukrainian].

³⁰ За порогом п'ятого року війни. *Наша думка* (Львів). 1918. 11 серпня. С. 1.

³¹ Під віденським соусом. *Наша думка*. 1918. 18 серпня. С. 1.

9. Kyivski hosti u Lvovi. (1918, Lystopad 10). *Dilo*, 4 [in Ukrainian].
10. Levtskyi, D. (1924, Kviten 27). Sichovi Striltsi i oborona Lvova. *Dilo*, 5 [in Ukrainian].
11. Levtskyi, D. (1928). Pered vybukhom (spomyny z 1918 r.). *Ukrainskyi natsionalnyi kalendar na 1928 rik*. Przemysl [in Ukrainian].
12. Nazaruk, O. (1920). *Rik na Velykii Ukraini*. Vienna [in Ukrainian].
13. Nazaruk, O. (1919, Hruden 19). Rik na Velykii Ukraini. *Ukrainskyi prapor*, 2 [in Ukrainian].
14. Pavlyshyn, O. (2002). Obiednannia UNR i ZUNR: polityko-pravovyi aspekt. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya istorychna*, 37 (1), 328 [in Ukrainian].
15. Pid videnskym sousom. (1918, Serpen 18). *Nasha dumka*, 1 [in Ukrainian].
16. Viiskova misiia z Kyieva y Odesy. (1918, Lystopad 19). *Dilo*, 3 [in Ukrainian].
17. Za porohom piatoho roku viiny. (1918, Serpen 11). *Nasha dumka*, 1 [in Ukrainian].

Ivan KHOMA

YEUGEN KONOVALETS AND THE MILITARY COUP IN NOVEMBER IN LVIV

Until 16th November 1918, Ye. Konovalets lived in the Bila Tserkva, where he commanded a separate detachment of the Ukrainian Sich Riflemen, and also was the leader of the Western Ukrainian community of Kyiv. On the eve of 7th November, the Striletska rada headed by Ye. Konovalets did not support the request to go to Lviv and help the Ukrainian military to keep the city in street battles with the Poles. Since the battles for Lviv in November have been lost, this fact is superficially estimated by modern historians.

The purpose of the study is to reveal events that are indirectly and directly related to Ye. Konovalets and events in Lviv in November 1918. A methodological basis is an integrated approach to the analysis of this problem.

In a situation that emerged in November 1918, both in Lviv and in Kyiv, it is obvious that one could not expect another solution from Ye. Konovalets and the Striletska rada. As of 6th November, there were no previous talks or ordinary communication on assistance in the event of the armed approval from Ukrainian authorities in Lviv. At the same time, the Ukrainian delegation arrived in Kyiv was deprived of an understanding of the internal processes that took place in the Ukrainian state. Despite the fact that Ye. Konovalets did not step back from the November events in Lviv, they began to organize volunteers. It is also important that the West Ukrainian community in Kyiv, a few months before the November events in Lviv, through its press office «Nasha Dumka», criticized the distance of the Galician politicians from the independent Ukrainian state.

Keywords: Ye. Konovalets, Sich Riflemen, O. Nazaruk, ZUNR.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ

Актуальні питання української історії	3
Мисак Наталія. «Молодіж не повинна укладатися в готові вже, вироблені шаблони ...»: Михайло Грушевський та українське студентство	3
Трач Віра. «Гігієна є мірилом культури»: українські фахові кола та гігієнічний рух у Львові на початку ХХ століття	22
Надрага Марта. Бібліотечна сфера у Другій Речі Посполитій: законодавче регулювання (1923–1939)	45
Фіногенов Олег. Західноукраїнське товариство Ліги Націй: створення, статутні завдання, перші кроки на міжнародній арені	55
Онишко Леся. Голодомор 1932–1933 років в Україні: основні етапи поширення інформації.	66
Ruda Oksana. Educational issue in the Polish socialist party activities during the interwar years of the 20 th century	86
Пагіря Олександр. Співпраця чехословацьких військових і «Карпатської Січі» у протидії диверсійним акціям Польщі й Угорщини проти Карпатської України (1938–1939)	97
Стасюк Олександра. Політичні настрої західних українців під час виборчих кампаній повоєнного періоду	113
Ільницький Василь. Обставини загибелі провідника окружного проводу ОУН Закарпаття Дмитра Бандусяка	125
Муравський Олег. Галицька асамблея (1991): витоки, спекуляції, ухвали	139
Артимишин Павло. «Газові війни» Російської Федерації та України 2006 та 2009 років: візії української суспільно-політичної думки	149
До 100-річчя ЗУНР	175
Ляскович Роман. Мобілізації українського населення до війська ЗУНР: організація, проблеми, наслідки (листопад-грудень 1918 року)	175
Стукаліна Надія, Лук'янченко Світлана. Військово-політичні успіхи та прорахунки органів державної влади і військового управління ЗУНР у битві за Львів у польсько-українській війні 1918–1919 років.	186
Губський Сергій. Становлення та діяльність військової авіації в українських арміях (1917–1920): історіографічний нарис.	196
Виздрик Віталій, Мельник Олександра. Аграрна політика уряду ЗУНР (ЗОУНР)	211
Олійник Сергій. Подільська сторінка історії Української Галицької армії у спогадах сучасників.	222

Borchuk Stepan, Zasytko Maryana. ZUNR (West Ukrainian People's Republic) in encyclopaedic editions.	238
Воєнна історія	247
Ткачук Андрій. Участь Збройних сил України в системі колективної безпеки в державній політиці незалежної України.	247
Постаті	257
Сова Андрій. Участь Івана Боберського в Науковому товаристві ім. Шевченка напередодні Першої світової війни.	257
Хома Іван. Євген Коновалець і Листопадовий чин у Львові	266
Середюк Марія. Від самостійницьких гасел до нормалізації: громадсько-політична діяльність Володимира Целевича (1931–1939)	274
Романюк Михайло. Василь Кук: до біографії Головного командира УПА (1941–1954).	284
МОВОЗНАВСТВО	293
Дидик-Меуш Ганна. Сполучуваність vs комбінаторика для розвитку історії української мови.	293
Сокіл Богдан. До проблеми функціонування української мови в судах Східної Галичини (на матеріалах засідань Галицького сейму)	304
Галайчук Володимир. Борщ у ритуально-обрядовій та магичній практиці поліщуків Чернігівщини (за польовими матеріалами)	313
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО	
Гаврилів Тимофій. Територія само(в)пізнання: «Чар Марока» Софії Яблонської-Уден.	331
Прокіп Валентина. «Небуденна» жінка залізної вдачі: Олена Пчілка очима сучасників (на матеріалі спогадів про письменницю).	341
ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ	352
Пастух Тарас. [Рец.]: На перехресних стежках барокових перекладів	352
Козловський Сергій. [Рец.]: Перша українська військова енциклопедія: проект «Історія війн і військового мистецтва»	359
Кобиринка Галина, Рябець Людмила. [Рец.]: Наталя Хобзей і її стезя, закосичена науковими думками, рідними словами...	366